

Koltai Zoltán

*EGY SIKERES KÉPZÉS HÁTTERE – FALU- ÉS TANYAGONDNOKI
KÉPZÉS A PTE KULTÚRATUDOMÁNYI, PEDAGÓGUSKÉPZŐ ÉS
VIDÉKFEJLESZTÉSI KARÁN*

Absztrakt

Városi lakosként, vagy egyszerűen csak népesebb településen élő emberként ritkán szembesülünk azzal, hogy lakóhelyünkön hiányt szenvednénk a mindennapi szükségleteinkhez szorosan hozzátartozó javakból. Természetesnek vesszük az élelmiszerboltok széles választékát, elérhető a patika, helyben rendel az orvos, működnek a hivatalok. Biztosított számunkra a kulturális és szabadidős intézmények gazdag kínálata, a gyermekek számára rendelkezésre áll az óvoda és az iskola. Ezzel egyidőben a kistelepüléseken élők számára gyakran elérhetetlenek ezek a társadalmi alapfunkciók. Különösen problematikus mindez azokban az elöregedő, szociális gondokkal is küzdő kisközösségekben, ahol a saját gépjármű hiánya, a megritkult tömegközlekedési kapcsolatok szinte lehetetlenné teszik a teljes értékű életet. Számukra a falugondnok jelentheti az elszigeteltség csökkentésének egyedüli esélyét. A Baranya Megyei Önkormányzat megbízása alapján a Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Karán valósult meg 2022. április és augusztus között a Baranya megyei falugondnokok Falu- és tanyagondnoki képzése. A tanulmány az egyetem életében újszerű képzési program tapasztalatait mutatja be, melyhez kapcsolódási pontot biztosít a magyarországi települések versenyképességét elemző országos, rétegzett kérdőíves kutatásunk.

Kulcsszavak: *falugondnoki szolgálat; község; felnőttképzés*

Bevezetés

A kistelepüléseken élők számára gyakran elérhetetlenek a társadalmi alapfunkciók, ami különösen problematikus az elöregedő, szociális gondokkal is küzdő kisközösségekben. Számukra a falugondnok jelenti az egyedüli esélyt az elszigeteltség csökkentésére és a teljes értékű életre. A Baranya Megyei Önkormányzat megbízása alapján a Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Karán valósult meg 2022. április és augusztus között a Baranya megyei falugondnokok Falu- és tanyagondnoki képzése. Az elméleti és gyakorlati elemeket egyaránt tartalmazó program végén 35 falugondnok tett sikeres záróvizsgát, többségében kiválóan megfelelt minősítéssel. Jelen tanulmány a hazai települések versenyképességét elemző kérdőíves kutatásunk községekkel kapcsolatos legfontosabb megállapításainak összefoglalása mellett feltárja a falugondnoki szolgálat megalakulásának mögöttes körülményeit, a képzési program főbb tartalmi elemeit és az együttműködés során szerzett tapasztalatainkat.

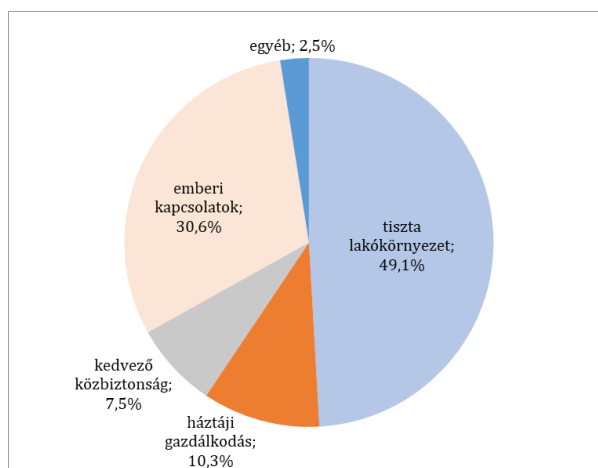
Hogyan látjuk a kistelepüléseket? — A községek lakossági és vállalati megítélése

„A magyarországi települések versenyképességének lakossági és vállalati megítélése” című kutatás keretében a Pécsi Tudományegyetemen hallgatói közreműködéssel valósítottuk meg azt a két kérdőíves adatfelvételt, melynek során többek között arra voltunk kíváncsiak, hogy a magyar lakosság hogyan vélekedik a községek által biztosított mindennapi életkörülményekről, illetve a vállalkozások milyen működési előnyöket és hátrányokat párosítanak ezzel a településszinttel. Az országos, rétegzett adatfelvétel mindkét minta esetében 1000 fő megkérdezésén alapult. A magánszemélyeket 2012-2013-ban, a vállalkozásokat 2016-2017-ben kérdeztük meg. A lakossági kutatás során figyelembe vett négy szempont a magyarországi népesség régiók szerinti megoszlása, a lakosság nemek, korcsoportok és iskolai végzettség szerinti tagozódása volt. A rétegzett vállalati megkérés a magyarországi vállalkozások régiók, vállalati méret és szektorok szerinti megoszlását vette alapul. A személyes lekérdezéseknek köszönhetően a kitöltött kérdőívek szinte kivétel nélkül alkalmasak voltak a kiértékelésre.

A magánszemélyek esetében azt feltételeztük, hogy akik előnyösnek gondolják ezt a legkisebb lélekszámú településszintet, azt elsődlegesen a pozitív emberi kapcsolatoknak és a tiszta, nyugodt lakókörnyezetnek tudják be, az elutasítás legfőbb okai között pedig a hiányos ellátottság, a nem megfelelő foglalkozási körülmények és a kedvezőtlen demográfiai folyamatok fordulhatnak elő nagyobb arányban (Koltai, 2014).

A községi előnyök kapcsán beigazolódott hipotézisünk, mivel a válaszok közel fele (49,1%) az egészséges, tiszta és természetközeli lakókörnyezethez kapcsolódott. Szintén sokan említették a pozitív emberi kapcsolatokat, az összetartást, kölcsönös figyelmet és segítőkészséget (30,6%), a harmadik leggyakrabban említett előny pedig a háztáji gazdálkodás, kertészkedés és az ezzel kapcsolatos önellátás lehetősége volt (10,3%). A jobb közbiztonságot a válaszadók 7,5%-a említette, az egyéb kategória (2,5%) mögött pedig az alacsonyabb ingatlanárak és a településen belüli kisebb távolságok húzódtak meg (1. ábra).

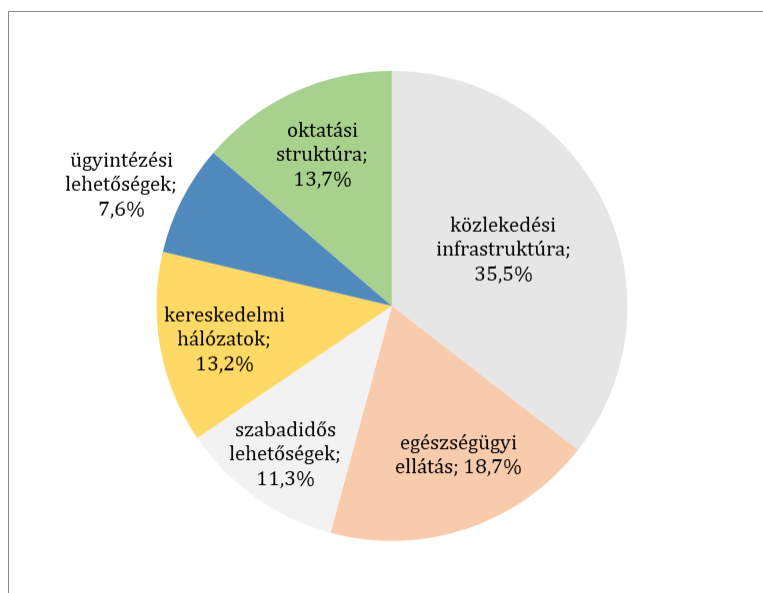
1. sz. ábra: A községi előnyök megoszlása a magyar lakosság megkérdezése alapján, 2012-2013 (N=1000)

Forrás: Koltai, 2014, p.151.

Ezzel szemben a legtöbb kritika a hiányos szolgáltatások és ellátottság kapcsán érte a községeket, a válaszok kétharmada (67,7%) említette ezt hátrányként. Közel minden negyedik válaszban (23,7%) megjelentek a foglalkoztatással kapcsolatos problémák, a munkalehetőségek hiánya és az alacsony jövedelmek. Az egyéb kategórián (8,6%) belül az elnéptelenedés, elöregedés, hátrányos etnikai összetétel szerepelt, de előfordult a túlzott ismertségből, hiányos közbiztonságból és az elszigeteltségből eredő problémák megemlítése is. A szolgáltatások csoportját részletes vizsgálat alá vetve, a legtöbb kritika a közlekedési infrastruktúrával volt kapcsolatos (35,5%), de sokan említették a korlátozott egészségügyi szolgáltatásokat (18,7%) és a hiányos oktatási rendszert az óvodától a középiskolai továbbtanulásig (13,7%). Valamivel kevesebb kritika érte a kereskedelem fejlettségét és az áruválasztékot (13,2%), a gyakran korlátozott, körülményes ügyintézési lehetőségeket (7,6%), viszont ennél többen tartották problémának (11,3%) a hiányos szórakozási és szabadidős lehetőségeket (lásd 2. ábra).

2 .sz. ábra: Az ellátási-szolgáltatási viszonyok mint községi hátrány mögöttes okai a magyar lakosság megkérdezése alapján, 2012-2013 (N=1000)

Forrás: Koltai, 2014, p.152.

A vállalkozásokat szintén megkérdeztük arról, szerintük melyek a különböző méretű településtípusok legfőbb telephelyi előnyei és hátrányai. (Vállalati méret szerint a mikro- és kisvállalatok 96% feletti arányban szerepeltek mintánkban, szektorok szerint a terciér ágazat képviselői közel 80%-os, az agrárvállalkozások 3,5%-os előfordulással képezték le a vállalati populációt.)

A községek esetében a kedvezőbb működési költségeket és jobb életminőségű lakókörnyezetet feltételeztük, amit kiegészít a helyi önkormányzat aktivitása, támogató hozzáállása, viszont egyértelmű negatívumként vártuk a szűkös felvevőpiacot, a hiányos háttér-feltételeket (közintézményi és üzleti szolgáltatásokat), valamint a helyben elérhető munkaerő mennyiségi és minőségi korlátait (Koltai, 2022).

Beigazolódott hipotézisünk, a válaszadók több, mint harmada (35,8%) a kiszámítható, személyes kapcsolatokon alapuló felvevőpiacot emelte ki pozitívumként (3. ábra), de

szintén sokan említették a kedvező működési költségeket (27%). A minőségi, élhető lakókörnyezet (20,5%) és az alacsonyabb bérekkel, lojális dolgozókkal jellemezhető munkaerő-piac (10,7%) szintén a gyakran előforduló magyarázatok körébe került. Végül a helyi önkormányzat vállalkozásbarát településpolitikáját, a személyre szóló ügyintézés a vállalatok 6%-a említette előnyként.

3. sz. ábra: A községi előnyök megoszlása a magyar vállalkozások megkérdezése alapján, 2016-2017 (N=1000)

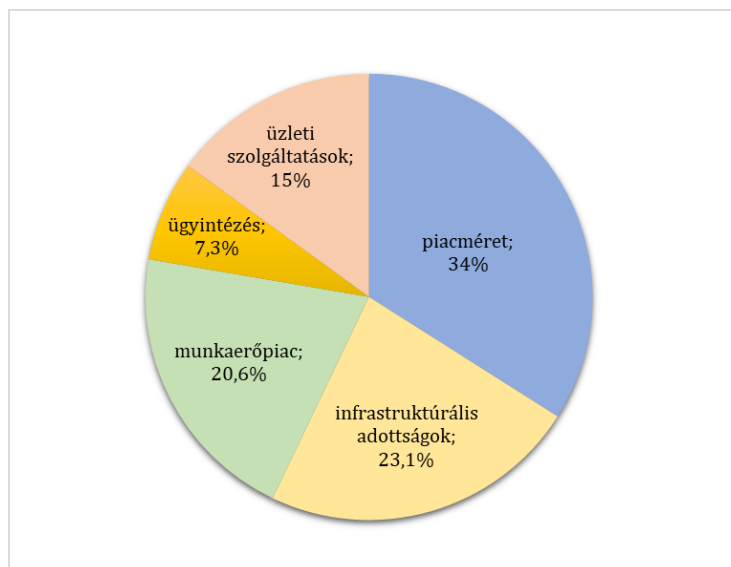

Forrás: Koltai, 2022, p.27.

A legtöbb kritika a felvevőpiac szűk mérete, a gyenge vásárlóerő miatt érte a községeket. A válaszok bő harmadában (34%) talákoztunk ezzel a megállapítással (4. ábra). A sorrendben következő leggyakoribb hiányosság a fejletlen, hiányos közlekedési infrastruktúra (23,1%), valamint a szakemberhiány és az alulképzettség lett (20,6%). Az alacsony színvonalú és gyakran hiányos üzleti szolgáltatásokat a vállalatok 15%-a nevesítette, a körülményes ügyintézési lehetőségeket, korlátozottan elérhető közintézményeket valamivel kevesebben (7,3%) említették problémának.

A községek szintjén a felvevőpiac, a munkaerőpiac és a közintézmények kapcsán egyaránt jól megfigyelhető a kettősség. Kiszámítható, ugyanakkor szűk felvevőpiac, olcsóbb, de többnyire szakképzetlen munkaerőpiac, személyre szabott, mégis hiányos ügyintézési lehetőségek jellemzik a községeket. Mindhárom esetben megfigyelhető a negatív vélemények dominanciája.

4. sz. ábra: A községi hátrányok megoszlása a magyar vállalkozások megkérdezése alapján, 2016-2017 (N=1000)

Forrás: Koltai, 2022, p.28.

A falugondnokság gyökerei — Kik a falugondnokok?

Kemény Bertalan szerint a vidékfejlesztéshez „nemcsak népességmegtartó képességre, hanem képességmegtartó népességre is szükség van.” (Kis, 2019, p. 15) A falugondnokság alap gondolata, később a szolgálatok elterjedése Kemény Bertalan mezőgazdasági mérnök, regionális tervező nevével kapcsolódik egybe, aki még 1982-ben kapta azt a feladatot, hogy készítsen Somogy megye külterületi lakott helyei és aprófalvai számára fejlesztési javaslatot (Faludi, 2013). Az érvényben lévő Országos Településhálózat-fejlesztési Konceptió szellemében ezek a szerepkör nélküli, mindenféle fejlesztési lehetőségtől elzárt települések valójában a humánus megszüntetésre lettek kijelölve, Kemény viszont más megoldást keresett. Hitvallása okán, miszerint minden településnek, emberi közösségnek joga van az élethez és saját jövője alakításához, a folyamat megfordítását tűzte ki célul (Faludi, 2004). Többek között a kistermelés területi kiterjesztését javasolta főállású mezőgazdasági kistermelők számára optimális környezet biztosításával, szorgalmazta a lokális autonómia megerősítését, ezzel is támogatva a helyi társadalom belső kapcsolatrendszerének felélesztését és a lokálpatriotizmust. Végül a kistelepülések üzemeltetésére egy falugondnoknak vagy falugondnokságnak nevezett személyt, kiscsoportot nevesített. Néhány évvel később, 1990-ben a Csereháti Településszövetség aktív közreműködésével, kísérleti jelleggel indult el a szolgálat az ország leghátrányosabb helyzetű Borsod-Abaúj-Zemplén megyei aprófalvaiban. A következő évben aztán már a Népjóléti Minisztérium támogatásával (15 település gépjárműbeszerzését lehetővé téve) kezdhették meg működésüket Baranyában és Somogyban a falugondnokságok, amit a '90-es években újabb csatlakozó megyék kistelepülései követtek. A kezdetben 500, később 600, jelenleg 1000 fő alatti településeken működtethető szolgálat 2020 szeptemberében 1650 falu- és tanya-gondnok közreműködésével zajlott. (Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, n.d.) Az ő munkájukat segíti az országban működő 11 térségi falugondnoki egyesület, melyek nem

csak összefogják a szolgálatban érintett falu- és tanyagondnokokat, fenntartókat, szakembereket, civileket, önkéntes segítőket, de amellet, hogy érdekképviselőt is ellátnak, szakmai tanácsadással, információnyújtással, programok szervezésével és kapcsolatépítéssel támogatják, fejlesztik a szolgálatok működését (Csörsz né Zelenák & Sümeginé Ország, 2022).

Bár a feladatkör 1990 augusztusában indult, a törvényi szabályozás csak a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 1996. évi módosításában jelent meg: „A falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás célja az aprófalvak és a külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, valamint egyes alapszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása, továbbá az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése.” (1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 60. § 1)

Az 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet értelmében a falugondnoki szolgáltatás számára meghatározott közvetlen, személyes szolgáltatások közül alapfeladatnak az alábbiak minősülnek:

- a) a közreműködés az étkeztetésben, a házi segítségnyújtásban, a közösségi és szociális információk szolgáltatásában;
- b) az egészségügyi ellátáshoz való hozzájutás biztosítása, így a házi orvosi rendelésre szállítás, az egyéb egészségügyi intézménybe szállítás, a gyógyszerkiváltás és a gyógyászati segédeszközökhöz való hozzájutás biztosítása;
- c) az óvodáskorú, iskoláskorú gyermekek szállítása, így az óvodába, iskolába szállítás, az egyéb gyermekszállítás.

Kiegészítő feladatnak minősülő lakossági szolgáltatások:

- a) a közösségi, művelődési, sport- és szabadidős tevékenységek szervezése, segítése,
- b) az egyéni hivatalos ügyek intézésének segítése, lakossági igények továbbítása,
- c) az egyéb lakossági szolgáltatások, egyéb szociális és gyermekjóléti alapszolgáltatások biztosításában való közreműködés.

A falugondnoki szolgáltatás számára meghatározott, az önkormányzati feladatok megoldását segítő, közvetett szolgáltatásnak minősülnek:

- a) az ételszállítás önkormányzati intézménybe,
- b) az önkormányzati információk közvetítése a lakosság részére,
- c) a falugondnoki szolgálat működtetésével kapcsolatos teendők ellátása.
- d) Utóbbi, közvetett szolgáltatásnak minősülő feladatok a szolgáltatásnyújtás legfeljebb 50%-át tehetik ki. (1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről 39. § 1)

Kijelenthető, hogy a magánszemélyekkel kapcsolatos 2012-2013-as kérdőíves kutatásunk (Koltai, 2014) azon megállapítása, miszerint a falvakban élők legfőbb hátránya a hi-

ányos szolgáltatásokból, ezen belül is a korlátozott közlekedési és egészségügyi ellátottságból, a hiányos oktatási rendszerből, kereskedelmi hálózatból, körülményes ügyintézési lehetőségekből, valamint a szűkös szabadidős lehetőségekből adódik (lásd 2. ábra), teljes egészében visszatükröződik a falugondnoki szolgáltatás alap- és kiegészítő feladatai sorában.

Az egyidejűleg jelentkező települési és társadalmi hátrányok kezelésében a falugondnokok feladata szerteágazó, a szociális ellátórendszerben egyedinek számít (Duró, 2013). Amellett, hogy munkájuk az egész település (ellátási terület) lakosságához kapcsolódik, kisbuszokkal kapcsolatot teremtenek a falu szűkebb környezetén kívüli világgal, hiszen vagy az itt élőket viszik a központi település intézményeihez, vagy azok szolgáltatásait hozzák helybe (mozgékonyosság). Az utazás egyben közösségi élményt is jelent, mivel nem pusztán másokkal közösen, de őket támogatva, biztonságos körülmények között valósulhat meg az ügyintézés, akár távol az otthontól (személyesség). Az információáramlás pedig mindig kétirányú. Amellett, hogy az ellátottak számára biztosítottak a helyi közösség naprakész hírei, a falugondnok a jelzett problémák visszacsatolásában is aktív szerepet vállal, egyszerre hozza és viszi a híreket (közösségi gondoskodás, figyelemmel az adatvédelemre). Ráadásul különös felelősség, hogy a falu- és tanyagondnok az, aki elsőként észleli a mindennapi problémát.

Kijelenthető, hogy a falugondnokság egy a helyi igények kielégítésére, helyi kezdeményezéssel létrehozott megoldás, mely „ujjlenyomatként” magán kell viselje az adott település sajátos jellemzőit, legyenek azok akár földrajzi, gazdasági, demográfiai vagy éppen intézményi, infrastrukturális eredetűek (Csörsz né Zelenák & Sümeginé Ország, 2022). A kiindulópontnak számító igényfelmérés a szolgáltatás bevezetésekor ugyanúgy nélkülözhetetlen, mint a már működő szolgálat továbbfejlesztésekor. Mindezek alapján nem túlzó megállapítás, hogy a tanya- és falugondnoki szolgálat az ellátás térkapcsolatainak megerősítése által a magyar vidék sokrétű problémahalmazának lokális megoldásaként képes működni (Tóth, 2018).

A falugondnokság alapértékei és ezek képzésen keresztüli megerősítése

Ahogy Szaló fogalmaz, a falugondnok „elsődleges jellemzője az empátia, a ráérzés a szükségre, a tevékeny élet és saját személyiségének alárendelése a másikénak. Nagyszerű hivatás!” (Szaló, 2004, p. 7)

A szolgálat alapértékei az alábbi hét pontban foglalhatók össze (Kemény, 2004b):

- A falugondnoki szolgálat a demokrácia iskolája, mivel személyét azok választják, akiket szolgál. Jól csak ott töltheti be feladatát, ahol a társadalmi környezet együttműködő, a mindennapokban tetten érhető a közbizalom, a jóindulat és a nyitottság. (Itt visszautalnék kérdőíves kutatásunk azon eredményére, mely szerint a községi lét jellemzően pozitív emberi kapcsolatokkal, összetartással, kölcsönös figyelemmel és segítőkészséggel kapcsolódik egybe, ami az 1. ábrán látható.)
- A feladat konkrét szakmai tartalma helyspecifikus, mindig az érintettekkel közösen kerül meghatározásra. Központi előírások helyett a helyi sajátosságok rugalmas tartalommal képesek megtölteni a szolgálatot.

- A segítségnyújtás személyhez kötött, ebben rejlik annak kiszámíthatósága és megbízhatósága.
- A hely- és emberismeret, az emberség, rátermettség és elfogadottság kiemelt szempontok a falugondok személyének kiválasztásában.
- A szolgálat sosem lehet részrehajló, a méltányosabb és fontosabb kérés, a falu ügye mindenkor preferenciát élvez.
- Értéknek számít, hogy a szolgálat keretében megvalósuló kirándulások, szabadidős programok gazdagabbá teszik a helyhez kötött, csak nehezen kimozduló emberek mindennapjait.
- Mindez együttesen hozzájárul ahhoz, hogy az emberek közelebb kerülnek egymáshoz, az egymásra figyelés, szolidaritás, a közösség tagjaiért vállalt felelősség működő faluközösségeket teremt.

Ezek alapján a falugondnok legfontosabb személyiségjegyei közé elsősorban az empátiát, hitelességet, előítélet-mentességet, rugalmasságot, segítőkészséget, türelmességet, jó kapcsolatépítő és problémamegoldó képességet, határozottságot és precizitást sorolhatjuk (Csörsz né Zelenák & Sümeginé Ország, 2022).

A falugondnoki (tanyagondnoki) pozíció meghirdetésekor feltétel a legalább 8 általános iskolai végzettség és a megfelelő jogosítvány megléte (a feladat ellátásához jellemzően a 8+1 férőhelyes kisbusz a legalkalmasabb), valamint a pályázónak nyilatkozatot kell tennie arról, vállalja a munkakör betöltéséhez előírt falu- és tanyagondnoki képzésen történő részvételt.

A rendszerváltozás idején, 1989-ben alapított Falufejlesztési Társaság a kezdetektől nagy hangsúlyt helyezett a résztvevők képzésére. Először egy-, majd többhetes bentlakásos formában történt a falugondnokok képzése, amit jelenleg egy 170 órás, 52 óra elméletet és 118 óra gyakorlatot felölelő program biztosít (Bódy et al., n.d.). A falugondnoki munkakörben csak olyan személy foglalkoztatható, akit a foglalkoztatás kezdő időpontjában a munkáltató bejelentett a munkakör betöltéséhez szükséges falu- és tanyagondnoki alapképzésre, és azt a munkakör betöltője a foglalkoztatás kezdő időpontjától számított egy éven belül el is végzi.

A képzést a megyei önkormányzat vagy általa megbízott intézmény biztosítja a Nemzeti Szociálpolitikai Intézet szervezésében.

A főbb tananyagegységek jelenleg az alábbi struktúrát követik:

- A falugondnoki, tanyagondnoki tevékenység alapismeretei (falu- és tanyagondnokság története, a feladatellátás és annak dokumentációja, egészségügyi, jogi, ökológiai és gépjármű-üzemeltetéssel kapcsolatos ismeretek)
- Társadalom- és közösségismeret
- A szociális munka és a segítő foglalkozás
- Kommunikációs készségek és szakmai önismeret fejlesztése
- Terepgyakorlat

A képzés záródolgozat elkészítésével és szóbeli vizsgával zárul. A vizsgabizottság elnökét a szociális ágazat irányítását végző miniszter kéri fel, egy tagját a megyei önkormányzat, másik tagját az Nemzeti Szociálpolitikai Intézet delegálja a bizottságba.

A falu- és tanyagondnokok számára ezen felül kötelező továbbképzések is előírásra kerültek, így felsőfokú végzettség esetében 80, egyéb esetben 60 pontot kell megszerezniük a 4 éves továbbképzési időszak során.

A Baranya Megyei Önkormányzat megbízása alapján 2022. április és augusztus között a Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Karán valósult meg a Baranya megyei falugondnokok képzése. Ennek során kiemelt figyelmet fordítottunk a felnőttképzés sajátosságaira (Nemeskéri & Pataki, 2007):

- felnőttképzésre csak erre felkészült képzők alkalmasak (az egyetemi kollégák mellett az M-Stúdium Oktatásszervező Kft.-vel kooperálva biztosítottuk a terepgyakorlathoz kapcsolódó gyakorlatvezetőket, valamint a programban résztvevő senior falu- és tanyagondnokokat),
- fontos a motiváció megerősítése, a résztvevők folyamatosan győződjenek meg a képzés hasznosságáról (a képzés kötelezően előírt jellege mellett a program tartalmi követelményrendszerének történő megfelelés),
- a felnőttek megalapozottabb önértékeléssel rendelkeznek, ezért abban kell támogatást kapniuk, amiben valóban fejlődniük szükséges (ezt a célt szolgálta a program gyakorlatorientált, egyben interaktív megvalósítása),
- időkorlátok és terhelhetőség figyelembevétele (a résztvevők napi időbeosztásához és munkahelyük földrajzi elhelyezkedéséhez legjobban illeszkedő órarend és csoportbeosztás készítése),
- igény a visszajelzésre a képzés során (ez tantárgyi értékelésekkel, magával a záróvizsgával, valamint a résztvevői elégedettséget vizsgáló központi és saját kérdőívünkkel valósult meg).

Elfogadva a tényt, hogy a képzési tevékenység akkor hatékony, amennyiben egyidejűleg tervezett és értékelt folyamat, valamint az érintettekkel való folyamatos egyeztetésen alapul, kiemelt figyelmet fordítottunk a résztvevői visszacsatolásokra. Ehhez a képzési program végén kitöltésre kerülő központi és saját kérdőívünk, valamint a tananyagegységet követő értékelések és a képzést lezáró záróvizsga biztosított információt számunkra. Természetesen nem hagytuk figyelmen kívül, hogy a képzés sikere nem csak a program kialakításán és lebonyolításán múlik, de legalább ennyire meghatározóak a résztvevők személyes tulajdonságai, valamint a megfelelő oktatási környezet is (Karoliny & Poór, 2017). Éppen ezért a képzés helyszínéül a PTE Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar pécsi képzési központja szolgált.

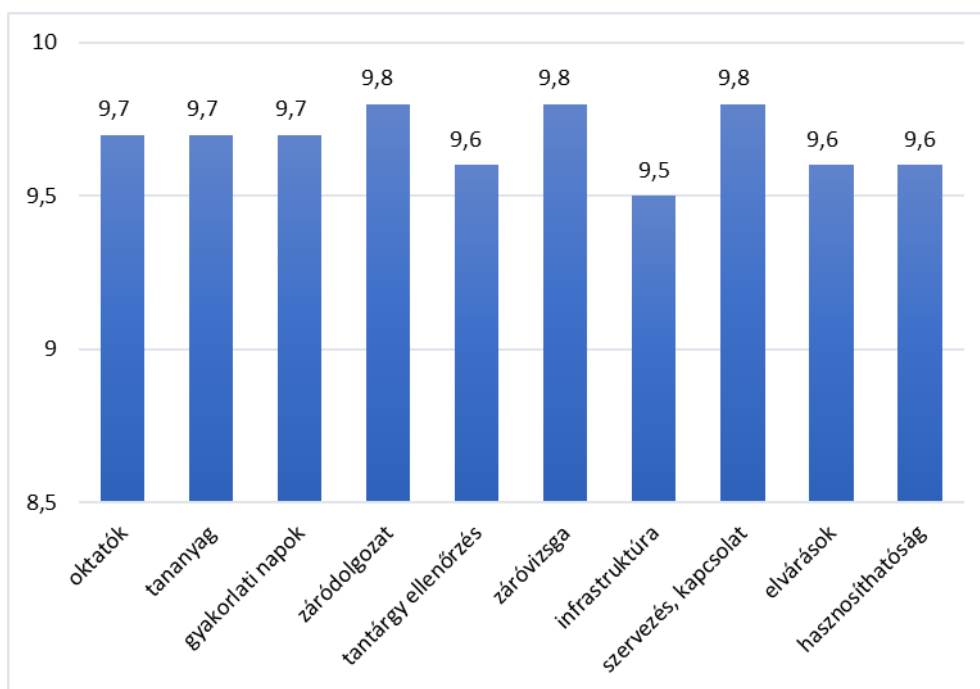
A 2022. augusztus 23-24-i záróvizsgát követően az alábbi kérdéseket tettük fel a résztvevőknek:

- Mennyire elégedett a képzés oktatóival, az alkalmazott oktatási módszerekkel?
- Mennyire elégedett a képzés során megismert tananyaggal?
- Mennyire feleltek meg elvárásainak a terepgyakorlatok programjai?
- Mennyire elégedett a záródolgozat elkészítéséhez kapott szakmai segítséggel?

- Mennyire voltak megfelelőek a tudása ellenőrzésére alkalmazott módszerek (tantárgyak, záróvizsga)?
- Mennyire elégedett az infrastrukturális adottságokkal (terem, technikai feltételek)?
- Mennyire elégedett a képzés megszervezésével, a program közbeni kapcsolattartással?
- Mennyire felelt meg elvárásainak a képzés összességében?
- Mennyire tudja hasznosítani a képzésen tanultakat a napi munkavégzése során?
- Mi a legfőbb hozadéka, eredménye az Ön számára a falu- és tanyagondnoki képzésnek?

Valamennyi résztvevő kitöltötte elégedettségi kérdőívünket. Az 1-10 pont közötti skálán kimondottan magas, 9,6 pontot kapott képzésünk. Ezen belül az oktatók és a tananyag 9,7-es, a gyakorlati programok 9,6-os, a záródolgozathoz nyújtott segítség és a szervezés 9,8-as pontot ért el, de az infrastrukturális adottságokra (9,5) és a tanultak hasznosíthatóságára (9,6) adott értékek is kiválónak mondhatók.

5. sz. ábra: Résztvevői elégedettség, 1-10 pont közötti skálán (N=35)

Forrás: kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2022

Arra a nyílt kérdésünkre, hogy mi volt a képzési program legfőbb hozadéka, legtöbben a tapasztalatszerzést, a bővülő kapcsolatrendszert, barátságok születését, a munkavégzéshez kapcsolódó tudatosság és magabiztosság erősödését, a pozitív hozzáállás, nyitottság fokozódását, a rendszerszemlélet kialakulását, és ami talán a legfontosabb, az abban való megerősödést említették, hogy „jó helyen vannak.” A képzés során kivétel nélkül lojális, mély hivatástudattal és a közösségük iránti tettvágygal rendelkező embereket ismerünk meg, akik csakugyan kiérdemlik a „falu szíve” megnevezést.

Összegzés

A szolgálatot megálmodó Kemény Bertalan szerint: „A jó falugondnok minden problémát észrevesz, amin tud segít, amit nem tud megoldani (idő, benzin, tudás hiányában), annak megoldását másként igyekszik szorgalmazni. Érdeklődik, információt keres, kér, közvetít, tette bátorít, ötletet ad, véleményt formál, a „köz” véleményét alakítja. Röviden: azon dolgozik, hogy újra működjön, újra életképes legyen a falu közössége.” (Kemény, 2004a, p. 21)

Megelőző, kérdőíves kutatási eredményeink egyértelművé teszik, hogy a magyarországi kistelepülések jelenleg meglehetősen ambivalens helyzetben vannak. Bár vonzónak számítanak lakókörnyezeti adottságaik és a pozitív emberi kapcsolatok lehetősége, mindezeket hátrányosan ellensúlyozza hiányos szolgáltatási környezetük és kedvezőtlen munkaerőpiaci feltételeik. Utóbbit nem, de a szűkös közlekedési kapcsolatrendszerből, egészségügyi és oktatási intézményhiányból, valamint a helyben csak korlátozott kereskedelmi, ügyintézési és szabadidős lehetőségekből eredő negatívumokat képes enyhíteni a falugondnoki szolgálat. Kijelenthető, hogy a legkisebb lélekszámú települések szintjén egyidejűleg jelentkező települési és társadalmi hátrányok kezelésében a falugondnokok szerepe nélkülözhetetlen, a feladatot ellátó személy pedig a bizalom és biztonság zálogának számít.

A Pécsi Tudományegyetemen első ízben megvalósult falu- és tanyagondnoki képzési program végén 35 falugondnok tett sikeres záróvizsgát, többségében kiválóan megfelelt minősítéssel. Bízunk a velük kialakított együttműködés jövőbeni megerősödésében, újabb képzési programok elindításában, ezáltal is hangsúlyossá téve az Egyetem és a Kar harmadik missziós tevékenységét és környezetében kifejtett társadalmi felelősségvállalását.

Irodalomjegyzék

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.tv> (Letöltés dátuma: 2022. november 30.)
- 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000001.scm> (Letöltés dátuma: 2022. november 30.)
- Bódy, É., Csörsz né Zelenák, K., Sándor Lenkei, A., Szarvák, M., & Szeder-Kummer, M. (n.d.). *A falu- és tanyagondnoki képzés oktatási programja az egyes szociális szolgáltatásokat végzők képzéséről és vizsgakövetelményeiről szóló 81/2004. (IX. 18.) ESzCsM rendelet szerint 2. átdolgozott kiadás*. Nemzeti Szociálpolitikai Intézet.
- Csőrsz né Zelenák, K. & Sümeginé Ország, E. (2022). *Segédlet a falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatok indításához és működéséhez*. Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete.
- Duró, A. (2013). A kistelepülésen élők szolgálatában. In Csörsz né Zelenák, K. (Szerk.), *Mint egy falat kenyér...Könyv a falu- és tanyagondnokságról* (pp. 16-18). Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete.
- Faludi, E. (2004). A falugondnoki hálózat kiépülése. In Csörsz né Zelenák, K. (Szerk.), *Falugondnokság - a vidékfejlesztés szelíd módszere* (pp. 24-29). Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség.
- Faludi, E. (2013). A falugondnokság története. In Csörsz né Zelenák, K. (Szerk.), *Mint egy falat kenyér...Könyv a falu- és tanyagondnokságról* (pp. 7-12). Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete.
- Karoliny, M. & Poór, J. (2017). *Emberi erőforrás menedzsment kézikönyv. Rendszerek és alkalmazások*. Wolters Kluwer.
- Kemény, B. (2004a). Ki a falugondnok? Mi valójában a falugondnoki szolgálat? In Csörsz né Zelenák, K. (Szerk.), *Falugondnokság - a vidékfejlesztés szelíd módszere* (pp. 18-21). Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség.
- Kemény, B. (2004b). A falugondnoki szolgálat alapértékei. In Csörsz né Zelenák, K. (Szerk.), *Falugondnokság - a vidékfejlesztés szelíd módszere* (pp. 22-23). Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség.

- Kis, K. (2019). Gondolatok a vidékfejlesztés „rendszerteránáról” – a teljesség felé.... *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, 3, 11-27. doi: 10.14232/jtgf.2019.3.11-27.
- Koltai, Z. (2014). *Sikeres és versenyképes városok, Piackutatás a magyar települések körében*. PTE FEEK.
- Koltai, Z. (2022). Felértékelődő telephelyi tényezők Magyarországon? A környezeti minőség és a nemzetközi kapcsolatrendszer vállalati megítélése. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 3, 17-31. doi: 10.15170/TVT.2022.07.03.02
- Nemeskéri, Gy. & Pataki, Cs. (2007). *A HR gyakorlata*. Ergofit Kft.
- Szaló, P. (2004). Előszó. In Csörszné Zelenák, K. (Szerk.), *Falugondnokság - a vidékfejlesztés szelíd módszere* (pp. 7-8). Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség.
- Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (n.d.). *Falu- és tanyagondnoki képzés. EFOP-3.8.2-16-2016-00001 ÉS A VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószámú, Szociális Humán Erőforrás Fejlesztése című kiemelt projekt*. [PowerPoint diasor]. https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2021/09/EFOP-382_Falu-es_tanyagondnoki_alapkepzes_ppt_vegleges.pdf Letöltés dátuma: 2022. november 20.
- Tóth, M. (2018. november 19.) *Hivatásuk a tanya- és falugondnokság*. Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat. <http://videkihalozat.eu/?p=24250>